

IZBOR

Ni razlaz između Aleksandra Vučića i Saša Radulovića, niti razlaz u vladajućoj koaliciji neće spreći donošenje kontraverznih izmena Zakona o stečaju i Zakona o privatizaciji. Protesti i zahtevi za javnom raspravom samu su za jednu stanicu usporili put Vladinih predloga do parlamenta – Aleksandar Vučić je javio da će za mišljenje pitati svoj Socijalno ekonomski savet. Ovalke konsultacije daleko su od zahtevane javne rasprave, naročito ako se ima u vidu da u Socijalno ekonomskom savetu ne sedi nikо ko ima obavezu da zastupa radnike preduzeća u stečaju, ni kao (bivše) radnike, ni kao poverilce, ni kao male akcionare... Drugim rečima, kao što su nedavno nedvosmisleno pokazali građani Voždovca, i kao što svi već odavno „znamo“ i slutimo, izbori nam ne nude nikakav stvaran izbor. Ništa novo nos ne očekuje 16. marta, ni nakon njega. Novina bi bila ako bi smo umesto kukumavčenja da „svi su isti“, izabrali da mislimo sistem drugaći od njihovog. Podsticaje za takav izbor možemo naći u nastavku predavanja Olivere Milosavljević o Borisu Kidriću, i u razmišljanju Aleksandra Markovića, pravnika sa višegodišnjim iskustvom u oblasti radnih odnosa, koji je pre dve nedelje učestvovao na našoj javnoj raspravi o izmenama Zakona o stečaju.

Učitelj nezalica i njegovi komiteti

za samoobrazovanje Ritzen otušivena pitanja

uciteljneznalica.org

Imenovati TO ratom

Olivera Milosavljević
Boris Kidrić u svom vremenu (2)

pominje u diskusiji na zajedničkoj sednici Privrednog saveta i Centralnog odbora SSJ 11. maja 1949. To je bio trenutak opšte kritike rada direktora preduzeća kao nosilaca birokratizma. Predloženo je da se direktorski birokratizam razbijla radničkom svešću, jer je neispunjene plana nalagala traženje mogućnosti preokreta u radničkoj inicijativi, kontroli rada direktora, u krajinjоj liniji stvaranju „fronta radnika i države“ prema direktorima kao otelotvorenu birokratizmu. U tom prvom pomenu, tražilo se da se stimulisanjem radnika i vezivanjem njihovih interesa za preduzeće, onemogući dalja birokratizacija nižih organa vlasti, a ekonomski, da se pad produktivnosti zaustavi moralnim stimulisanjem radnika. Maja 1949. se razmatrala mogućnost neposredne aktivizacije radnika, 1. avgusta 1949. datiran je prvi zvanični akt Komitea za zakonodavstvo FNRJ upućen Centralnom veću SSJ koji je sadržavao nacrt Zakona o radničkim savetima kao osnova za kasnije Uputstvo o osnivanju radničkih saveta. Klijunče predviđene promene odnosile su se na položaj direktora. U Nactru je stajalo da direktor može da prisustvuje sednicama radničkih saveta ali da nema pravo da glasa kao i da nema pravo da bude biran u radnički savet. U Uputstvu je ovaj izmenjeno pa je ostalo da direktor obaveze ulazi i bez izbora u radnički savet. 19. septembra 1949. kao razloge za reorganizaciju aparata Kidrić je navodio pojavu birokratskog centralizma u saveznom i republičkom aparatu. 8. decembra 1949. u Privrednom savetu izrađeno je Uputstvo o osnivanju radničkih saveta koje su potpisali predsednik COSSJ Đuro Salaj i predsednik savezne planske komisije i Privrednog saveta Boris Kidrić, i prihvaćen spisak 200 preduzeća iz svih proizvodnih grana u kojima će se saveti odmah izabrati. Od njih se očekivalo da doprinesu ispunjavanju plana, mobilizaciji radničkih kolektiva, poboljšanju uslova rada i života radnika. 22. decembra COSSJ je uputio dopis Glavnim odborima sindikata o potrebi održavanja savetovanja po republikama. Savetovanja su održana januara 1950. kada su sprovedeni i izbore prvih radničkih saveta, a krajem meseca stigli su u Centralni odbor izvezljaji o obavjenom poslu.

Ovakva brzina govori o značaju koji se pridavao ovoj meri, ali i o njenom karakteru, jer ona nije bila samo ekonomika mera, već ideološka, vaspitna, propagandna. U ovaj fazu je bila prisutna potpuna institucionalizacija, iza svega je stajao Privredni savet vlade koji potvrđuje Uputstvo sindikata, odobrava ga, potpisuje, dopunjaje čak i spisak preduzeća koja biraju prve radničke savete. U svemu je karakteristično prividno odsustvo partije i stvarno odsustvo Narodne fronte na republike, odnosno sa republike na rezerve, već u prelasku upravljanja neposredno na proizvodjače. U protinom, desilo bi se da se iz jednog, donekle srošljivog birokratskog centralizma, pređe na gori – spojeni birokratizam i partikularizam republike. Decentralizacija koja bi se zaustavila na republikama bi postala sama sebi svrha s tim što bi njihov birokratski centralizam bio gori nego onaj u saveznoj vlasti. Tako su se već u prvim raspravama o decentralizaciji (juni 1950) suprotstavila dva tumačenja. Jedno, nastalo kod tvoraca ideje o neophodnosti ove mere (Privredni savet vlade – Boris Kidrić) sa obrazloženjem da je sušnična decentralizacija u „približavanju upravljanju privrednom od strane neposrednih proizvođača“, drugo, nastalo u republičkim rukovodstvima, o decentralizaciji shvaćenoj državno-pravno kao mogućnost za jačanje republike. Kidrić je

početkom 1949. radnički saveti se njide nisu pominali. Februara 1949. na sastanku Privrednog saveta tražilo se napuštanje prakse da se sve organizije odozgo i tvrdilo da je opasna ideja o daljoj centralizaciji i stvaranju trustova i kartela. 1. marta 1949. Kidrić je u Privrednom savetu tražio debirokratizaciju aparata. Možda se prvi put kao termin radničko upravljanje

Izdavač:
Učitelj nezalica i njegovi komiteti
Imenovati TO ratom
Urednik:
Ivan Zlatić
Dizajn i prelom:
Matija Medenica

Projekat finansira Evropska unija kroz Evropski instrument za demokratiju i judska prava.
Sadžaj ovog štampanog materijala je isključiva odgovornost CZKD-a i pod kojim okolnostima se ne može smatrati da održava stav Evropske unije.

Novim privrednim sistemom 1952. a onda i Ustavnim zakonom 1953. „radničko upravljanje“ je u terminološkom, a delom i suštinskom značenju zamjenjeno „samoupravljanjem“ jer je iz privredne prakse organa vlasti (Narodni odbori), prešlo i na ostale delatnosti. Krajam 1952. i početkom 1953. dva najvažnija akta, Ustav države i program partie proglašeni su u istom trenutku prevazidjenim, zastarelim, neprimerenim stvarnost, ali se i negirala mogućnosti njihove trenutne i potpune zamene novim (Ustav je delimično zamjenjen Ustavnim zakonom, a donošenje novog programa partie je ostav-

ljeno za naredne godine).

Ali to više nije naša tema. Boris Kidrić je umro u proleće 1953.

(Predavanje održano 20. oktobra 2013. u okviru projekta „Društvena svojina i samoupravljanje: da li je moguće društvo bez države?“)

Izvori i literatura:

Boris Kidrić, *Sabranu dela*, I-VII, Beograd, 1985.
Olivera Milosavljević, *Država i samoupravljanje 1949-1956*, doktorska disertacija (1987) ▶

Stečaj i uloga zaposlenih – jedan mogući pristup-

NA konkurenčnom i (ekonomski), ipak, nepredvidivom tržištu, finansijsko-poslovni neuspeh privrednog subjekta jeste prisutna pojava, koja se ne može izbeći. Socijalistički sistemi, u praksi, nisu poznavali stečaj, jer se poslovni neuspeh jednog privrednog subjekta nadomeščava poslovnim uspehom drugih privrednih subjekata. Uzroci poslovnog neuspeha mogu biti različiti: nerealno izrađen biznis plan, trenutna nelikvidnost, loša procena stanja na tržištu, tzv. „agenciski problemi“ rukovodstva (primer Enron), ali može biti i, što je bilo prisutno kod nas, namerno „isisavanje“ imovine iz privatizovanih preduzeća...

Jedan od načina pravnog „sankcionisanja“ ovog poslovno-finansijskog neuspeha jeste i pokretanje stečajnog postupka nad privrednim subjektom, koji se može „okončati“ bankrotstvom, prodajom imovine stečajnog dužnika, ili reorganizacijom, nastavkom procesa rada pod izmenjenim uslovima. Imajući u vidu ova dva načina okončanja stečajnog postupka, kao i ovlašćene predlagачe za pokretanje ovog postupka, smatramo da su upravo zaposleni ti koji su najzainteresovani za reorganizaciju.

Naime, kada je u pitanju stečajni upravnik, postojećim Zakonom o stečaju ne „nudi“ se nikakva nagrada, ili bilo koji drugi ekonomski podsticaj ukoliko isti predloži plan reorganizacije koji bi bio usvojen od strane poverilaca. Sa druge strane, ni poverilaci, koji i odlučuju o planu reorganizacije, u osnovi nisu upoznati sa unutrašnjom organizacijom i poslovanjem privrednog subjekta, i njih zapravo interesuje „samo“ naplata njihovih potraživanja.

Kada se ima u vidu postojeća visoka nezaposlenost, odnosno teškoća nalaženja drugog posla, jasno je dačake da su zaposleni najviše zainteresovani za nastavak rada svoga poslodavca. Naravno, sa druge strane, nesumnjivo su ovse poslovne postavke stečaja, odnosno da isti podrazumevaju najpovoljnije kolektivno namirenje poverilaca i da isti ne predstavljaju socijalnu kategoriju. Stoga i ne predlimamo za menjanje ovih osnovnih postavki stečaja, već za postojanje institucionalnih mogućnosti da zaposleni ravnoopravno mogu učestvovati u postupku reorganizacije. Šta pod tim, konkretno, podrazumevamo?

Nesumnjivo je da je ključ u „dobro i realno“ sačinjenom planu reorganizacije, koji će na neki način „ubediti“ poverilace da je za njihovu naplatu potraživanja bolji nastavak rada preduzeća nego prodaja imovine. Zaposleni, naročito oni koji su dugu u ovom privrednom subjektu, u dobroj meri poznavaju njegov poslovanje, kao i poverilace istog, što je njihova prednost u odnosu na stečajnog upravniku i druge ovlašćene predlagачe. Žato, u situaciji da kada je stečajni upravnik, kao jedan od bitnih akteru u procesu sačinjanja plana reorganizacije, u lošoj poziciji s obzirom da mu je u ovoj početnoj fazi na raspolaženju vrlo malo informacija (naročito ako je njegovo prethodno radno/stručno iskustvo u „branji“ koja se razlikuje od delatnosti privrednog subjekta u stečaju), zaposleni treba da preuzmu aktivnu ulogu u kreiranju plana reorganizacije. Prethodno, treba da „obave razgovor“ i „lobiraju“ kod većinskih poverilaca za usvajanje plana reorganizacije. Stoga se i zalažemo da zaposleni mogu biti ovlašćeni podnosioci plana reorganizacije/naročito, u situaciji kada je vlasnik „napustio“ firmu/ kao i da,

lako postoje ove „opasnosti“ da reorganizacija zapravo i nije moguća, ono za šta se zalažemo jeste postojanje institucionalnih mogućnosti, a u okviru osnovnih postavki o stečaju, svojevrsne „šanse“, da se nastavi rad privrednih subjekata, od strane isto zainteresovanih subjekata, odnosno zaposleni. Navedeno naročito treba da postoji u situaciji kada je novi (nakon privatizacije) vlasnik namerno „isisavao“ imovinu iz preduzeća,

a samu pravnu formu privrednog društva jeste data da bi se njegovom vlasniku pružila mogućnost da ostvaruje profit, a ne da istu u pravnu formu koristi za prevarne ciljeve. Jedino primena takve koncepcije može značiti da je stečaj zapravo novi nastavak za firmu.

Kada je u pitanju organizovanje posla od strane zaposlenih, neki će nas možda optužiti da se time vraćamo u samoupravljanje. Najpre bi smo podsetili da u Španiji postoji preko 300.000 kooperativa. Sa druge strane, malo je poznato da su mnoge danas jako uspešne firme (Metalac iz Gornjeg Milanovca) posledica tzv. „radničke privatizacije“, a da su druge (Tarket, Apatinska pivara...), takođe najpre bile privatizovane po nekadašnjem Zakonu o svojinskoj transformaciji. Završimo se još dve, u ovom slučaju primenjive teze. U svetu se polako napušta teza da „nevidiljiva ruka tržišta može i treba sve same da regulise“, što se ogleda i u promeni društvene concepcije u nekada krajnje liberalnoj Velikoj Britaniji, u vidu tzv. „trećeg puta“, odnosno da svako treba da ima (institucionalnu) šansu (da iskoristi svoje prirodom date sposobnosti). Sa druge strane, tu je prisutan stav nauke o menadžmentu, da nema lošeg vlasništva, već samo lošeg upravljanja nad tim vlasništvom.

Aleksandar Marković ▶